

„Vienna Art Orchestra” een heerlijke klankenfabriek

„The Vienna Art Orchestra” o.l.v. pianist-componist-arrangeur Mathias Rüegg, één van de topensembles van de wereld, concerteert gedurende drie dagen in ons land: op woensdag 13 oktober om halfnegen voor de Hnita Jazzclub op het „Torengebouw” in Heist-op-den-Berg, op donderdag 14 dezer om negen uur in de „Bloomdido” (Borgval 14) te Brussel en op vrijdag 15 in de „Lion S’Envoile” te Luik.

Waar bij alle vorige jazzstijlen de Europese evolutie parallel liep met deze van de Amerikaanse pioniers, kan dit niet meer beweerd worden van de hedendaagse jazz avant-garde.

De Europese jazz avant-garde verwijderd zich immers manifest meer en meer van de Amerikaanse voorbeelden, hoewel niet kan ontkend worden dat bepaalde verwantschapsvormen blijven bestaan. Een bewijs hiervan wordt schitterend geleverd door „The Vienna Art Orchestra”, onze kluit van de week.

Mathias Rüegg

De idee voor het „Vienna Art Orchestra” ontsproot aan het brein van Mathias Rüegg, die in 1952 in Zurich geboren werd. Ook die andere belangrijke componist en orkestleider George Gruntz is van dezelfde stad afkomstig. Mathias deed doorgedreven muzikale studies en hield zich gedurende jaren bezig met pianistieke, orkestrale en zelfs buitenmuzikale experimenten. Intussen moest hij nog leven ook, zodat hij respectievelijk werkzaam was als beenhouwer, magazijnbediende en leraar. Op relatief korte tijd wist hij zijn groep op te voeren tot één van de meest vooraanstaande avant-gardeformaties van heel de jazzbeweging.

Mathias Rüegg liep in mei 1977 van stapel met zijn „Vienna Art Orchestra”. Hij gaf zijn eerste concert in de „Jazz Gitti” en gebruikte hiervoor Fred Jellinek, trompet, Michael Illich, typemachien, en Hot Otti, trompet, als solisten. Met zijn zeventienmansensemble trad hij aan tijdens straatconcerten, party’s, happenings, een concert voor vier bomen, onder een vuurwerk en voor half-millitante kinderen. In november namen ze hun eerste single „Jessas Na” (Art Records 1001) op. Dit plaatje is intussentijd onvindbaar geworden.

In die periode werd o.m. tenorist Christof Lauer als gastsolist aangewend. Hun muziek klonk toen eigenaardig, actief en chaotisch.

1978-1980

Een jaar nadien werd het orkest uitgebreid tot 22 leden. Er werd enerzijds aan een concept met twee literatoren en twee danseressen gewerkt en anderzijds aan een project met twee auteurs en twee dansers. Het werd een multidimensionale uitdrukkingvorm met muziek, literatuur, licht en ruimte. Nadien werd gestreefd naar meer verfijnde en meer complexe composities. Tijdens het festival van Saalfelden werd een experiment met een 45-koppige fanfare uitgewerkt. Tevens werd gemusiceerd tijdens de „Salzburger Jazztage” en het „Whitsuntide festival” van Kufstein met televisie-opname. Toen fungeerde o.m. vibrafonist Webrer Pirchner en gitarist Harry Pepl als gastsolisten.

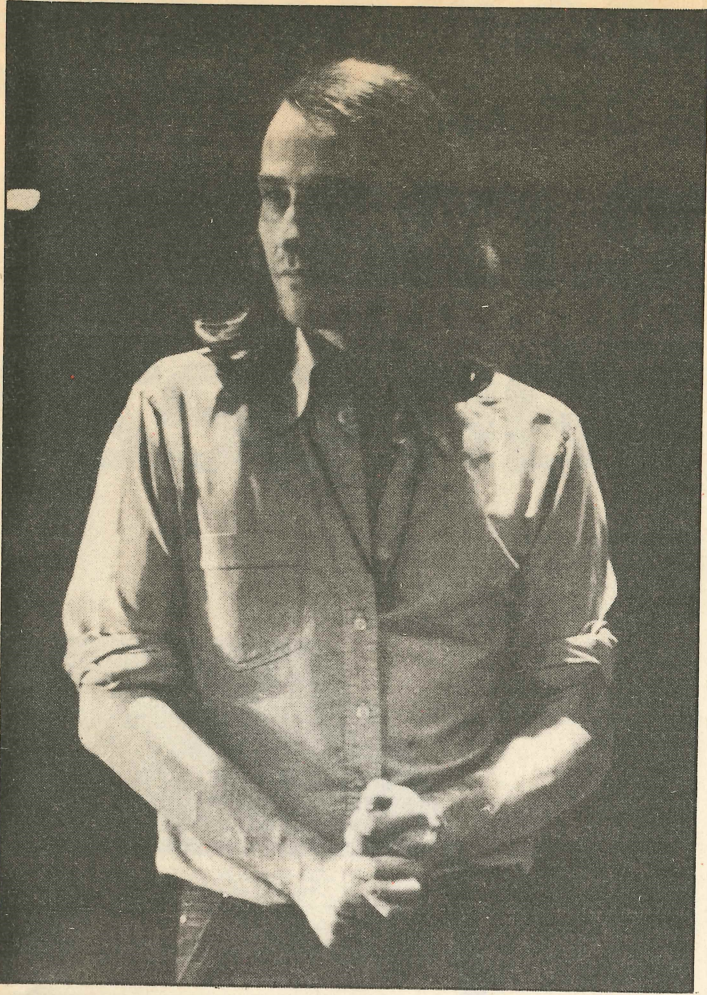
In 1979 sloten de gereputeerde trompettist Herbert Joos, bassist Jürgen Wuchner en vocalist Lauren Newton zich bij het gezelschap aan, terwijl solistisch een beroep gedaan werd op tenorist Leszek Zadlo en drummer Fritz Ozmec. Er werd opgetreden tijdens het jazzfestival van Velden en de „Kulturtag” van Klagenfurt, waar hun act opgenomen werd door de ORF. In november werd dan de LP „Tango From Obango” vastgelegd (Art Records 1002). Het album groeide uit tot een ware best-seller en is intussen een „collector’s item” geworden. De „Salzburger Nachrichten” sprak toen van de „boeiendste progressieve groep van Oostenrijk en van een intelligente muziek, die teven getuigt

de van ingehouden vreugde”. Gedurende 1980 werden heel wat belangrijke muziekgebeurtenissen aangedaan, zoals „Spring Jazz” in Wenen, concerten in Zurich en Bazel, de „Jazz Meeting” in Innsbruck, de 8e dag (multimediaal) tijdens het Weens festival met meer dan honderd medewerkers, waaronder een jeugdkoor, een fanfare, solodanseres, pantomime, een recitant en simultane schilders op scène, de jazzfestivals van Keulen en Zurich, evenals een opname voor de SRF in Stuttgart. De „Frankfurter Allgemeine” getuigde toen: „The Vienna Art Orchestra is een grandioze nieuwkomer onder groepen die jazz, moderne muziek en andere media tot één geheel samenbrengen”. Op de 31 oktober werd tijdens het festival van Zurich hun dubbel live-album „Concerto Piccolo” (Hat Art 1980/81) gerealiseerd. De uitgave kende een ongewone weerklank: de prijs van de Duitse platenkritiek 1981, plaat van de maand radio Zurich, volgens „Jazz Forum” in Polen één van de beste Europese platen van het jaar, idem op ORF-Wenen, plaat van de week op de SWF in Duitsland, vier sterren in het Amerikaanse jazzmaandblad „Down Beat”, één van de beste twintig platen van het jaar volgens het tijdschrift „Cadence” in New York, en plaat van de week in de „Tribune de Lausanne”. Drummer Joris Dudli en vibrafonist Stefan Bauer werden als speciale attracties uitgespeeld.

1981-1982

Na een onderbreking van zeven maanden schoot „The Vienna Art Orchestra” in juni 1981 terug in actie. De Poolse drummer uit Warschau, Janusz Ste-

fanski, werd aangetrokken. Er werd geconcentreerd in Linz, Bremen, Stuttgart, Luzern enz... In oktober werd in Zwitserland de „Suite for the Green Eighties” op plaat (Hat Art 1991/92) vastgelegd. Tevens werd deelgenomen aan de festivals van Moers, Langenthal in Zwitserland, „The Viennese Jazz Meeting”, Hamburg, Krakau, Warschau, de „Berliner Jazztage” en Donaueschingen. Deze manifestaties bleven niet zonder resultaat. Tijdens de „Wiener Festwochen” stond „The Vienna Art Orchestra” in voor „U + E Third Dream”: Oostenrijkse jazzmusici bewerkten thema’s van hedendaagse Oostenrijkse componisten. Onder de „Donaueschinger Musiktag” werd een productie opgezet met de Radolfzell fanfare, drie stemmen en optische effecten. Hier werd het album „Live at Donaueschingen” voor Hat Art opgenomen. De release ervan wordt in uitzicht gesteld voor januari 1983. Ook werd gewerkt met de zangeressen Maggie Nichols en Karin Krog, saxofonist John Surman, gitarist Harry Pepl en tenorist Ingo Morgana. Na Moers werd geschreven: „Het meest bijvalrijke orkest, dat frenetiek onthaald werd door het aanwezige auditorium”. Na Donaueschingen werd gesteld: „Een muzikale metafoor. De jazzband brengt de mooiste klankcombinaties voort. De drie zangeressen staan in voor dissonante hotzinnen. De fanfare loeit. De Jazzers worden geconfronteerd met brutale marsritmen. Het programma valt dan ook ten zeerste contrastrijk uit, als ware er een uitwisseling tussen de creatieve en de reactionaire elementen. In 1982 werd gemusiceerd in geheel Europa. De festivals van

Mathias Rüegg

Wenen, Gorssweikersdorff, Saalfelden (alle Oostenrijk), Balve, Hamburg (Duitsland), Leipzig (Oost-Duitsland), Nîmes en Parijs in Frankrijk, Milaan en Pescara in Italië, en Willisau in Zwitserland werden met heelwat succes aangedaan. Tevens vond de plaatopname voor Hat Art (= Hat Hut) van „Unknown Jazztunes” plaats. Tijdens de „Wiener Festwochen” werd het „Concertino für zwei Klaviere und Jazzorchester” met Hans Kann en Uli Scherer opgevoerd. Begin juli werd gedurende twee dagen gemusiceerd in de Brusselse „Bloomdido”.

Samenstelling

De samenstelling van het „Vienna Art Orchestra” ziet er uit als volgt: leider-componist-arrangeur Mathias Rüegg, vocalist Lauren Newton (afkomstig uit Oregon, leidt haar eigen groep „Lauren Newton's Choice” met David Friedman), fluitist-soprano- en tenorsax Harry Sokal (Wenen 1954, werkt eveneens met trompettist Art Farmer) de Oostenrijkse fluitist-basklarinettist-altosax

Wolfgang Pusching (Klagenfurt 1956, eigen plaat „Moebius”, leider van de riets), de Zwitserse klarinettist-tenorist Roman Schwaller (Frauenfeld 1957, platen met Mal Waldron, Don Friedman, Joe Haider en onder eigen naam, superb solist), de Oostenrijkse trompettist Karl Fian (Mauer 1960, big band specialist, LP „Horses”), de Duitse bugelspeler-trompettist-bariton-horn-alpenhoorn Herbert Joos (Karlsruhe 1940, schilder-illustrator-componist, meer dan vijftien platen onder eigen naam, waaronder „Philosophy of the Flugelhorn” en „Daybreak”, beide Japo nrs. 60004 & 60015), de Oostenrijkse trombonist Christian Radovan (Linz 1962, LP „Horses” met „The International Brass Company”, nominatie voor het ERU-concert 1981 in Oslo), de Amerikaanse tubaïst Billy Fuchs (New York 1954, werkte met heelwat klassieke ensembles in de States), marimbaspeler-vibrafonist Woody Schabata (Wenen 1955, solist in punkgroepen, eigentijdse modernensembles en klassieke orkesten), de Oostenrijkse pianist-melodicaspeler Uli Scherer

(Villach 1954, componist-fotograaf, LP „Moebius”), de Duitse bassist Jürgen Wuchner (Aschaffenburg 1948, werkte met Hans Koller en Zbigniew Seifert, LP „Piece for Mouth”), drummer-percussionist Wolfgang Reisinger (Wenen 1955, LP „Moebius”, specialist in eigentijdse muziek) en de Poolse drummer-percussionist Janusz Stefanski (Krakau 1946, werkte met Thomas Stanoko, Hans Koller, Zbigniew Seifert en Albert Mangelsdorff).

Repertoire en stijl

Waar Mathias Rüegg de laatste jaren meer dan vijftig composities schreef voor het orkest, legde hij zich er de laatste tijd op toe minder bekende jazztemata te veranderen, herwerken en bewerken. Zijn voorkeur ging naar melodieën, die na de originele versie niet meer gespeeld werden, of die verbonden blijven met het charisma van de aanvankelijke uitvoerders, zoals „The Cascades” van Scott Joplin, „Un Poco Loco” van Bud Powell, „Main Words” van Booker Little, Anthony Braxton, „Outside the Scorpion” van John Surman, „Morning Bride” van James „Blood” Ulmer, „Zoot Suite” van Jack De Johnette en „A Liberate Proposal” van Fritz Pauer.

Voor Mathias Rüegg is dus niet alleen het „wat” van belang maar — zoals het bij elke vorm van creatieve muziek hoort — ook het „hoe”. „T Ain't What You Do, It's The Way That You Do It”, beweerde indertijd de onsterfelijke Jimmy Lunceford. Rüegg ontpopt zich inderdaad ontegensprekelijk als een superb klankenfabrikant, die de diepgang en de finesse van een Gil Evans combineert met de emotionele onstuimigheid van een Charles

Mingus. Fantastisch hoe hij de dynamiek van zijn orkest uitbuit en hoe hij steeds weer nieuwe klankbeelden weet te scheppen, zoals bv. de osmose van gedempte en open trompet met de melodica en vrouwelijke vocalisen, de dialoog van de mondharmonicaïst met de „gedempte” trombonist, de versmelting van vrouwelijke stem, basklarinet, klarinet, dwarsfluit en marimba, het palet met het vrouwelijk timbre, de melodica en de alpenhoorn, de tegenstelling tussen een pianosolo en de unisonomotieven van marimba en bas. Rüegg vat dan ook post onder de beste arrangeurs van de huidige jazzmuziek.

„Scene and Variations Carol” van Lennie Tristano, „Silence” van Ornette Coleman, „Keep Your Heart Right” van Roswell Rudd, „Soma” van Hans Koller, „N 508 - 10 (4G)” van Ook het orkest verdient alle lof. De paradoxen volgen elkaar tijdens een concert met een echte regelmaat op. Heel de tijd wordt het publiek geconfronteerd met onverwachte wendingen. Soms zijn er ogenblikken zonder ritme, waarna een uitbarsting van Afro-Cubaanse en fel swingende gedeelten volgt. Ook moeten we heelwat briljante solisten citeren zoals bugelspeler Herbert Joos (een geweldig instrumentist, polyvalent en overlopend van lyrisme), zangeres Lauren Newton (één van de basiselementen van het geheel), de saxofonisten Harry Sokal en Roman Schwaller, marimbaspeler Woody Schabata en de vinnige drummer Janusz Stefanski.

„The Vienna Art Orchestra” verdient al onze aandacht, te meer daar ze in 1983 en 1984 in de Verenigde Staten zullen verblijven en aldaar waarschijnlijk de historische gestalte krijgen, waarop ze recht hebben.

Jazztr...